

Apie kalbą, tarmę ir fotografiją – kraštiečių lūpomis

Agnė Grinevičiūtė

Už lango plaikstantis sniegėms ir šurmuliuojant kasmetinei Kaziuko mugei, kovo 5 d. Vilniuje, Kalbos praktikos centre „Lingua Lituanica“, skambėjo pasvalietiška tarmė, lietuvių liaudies dainos, poetų kraštiečių Mykolo Karčiausko ir Vlado Braziūno eilės. Susirinkusių akį džiugino Vido Dulkės fotografijų paroda „Gimtinės spalvos“. Kalbos praktikos centras, šiemet švenčiantis trejų metų sukaktį, pernai lapkritį persikėlė į erdvesnes patalpas, tad atsirado galimybė įrengti nedidelę galeriją. Pirmuoju jos autoriumi simboliškai tapo pasvalietis V. Dulkė. „Galeriją atidarėme Vido Dulkės paroda dėl to, kad jis mums padovanojo dvi nuotraukas. Taigi kilo mintis, jog būtų gražu turėti galeriją“,– sako „Lingua Lituanica“ direktorė, kraštiečių Irena Kruopienė.

Buvimas kartu – tai jau šventė!

Vido Dulkės nuotr.

„Kraštas, kurį iš savo protėvių paveldėjom, yra mūsų. Vadinam jį Lietuva. Norime, kad jis neišnyktų. Kalba, kuria kalbam ir didžiuojamės, yra mūsų kalba. Ji nori gyventi“,– šiais prasmingais rašytojo Justino Marcinkevičiaus žodžiais buvo pradėtas renginys, pavadintas „Žvilgsnis į Lietuvą ir kalbą“. Tokiais žodžiais pabilo Lietuvos muzikos ir teatro akademijos (LMTA) vaidybos specialybės studentai Irma, Goda, Rokas ir Alikas, kuriems rūpi gimtoji kalba. Irena Kruopienė Muzikos ir teatro akademijoje jiems dėsto akcentologiją. Beje, jų kursas savo noru pasiprašė, kad ši disciplina būtų dėstoma. Aktoriams ypač svarbi taisyklinga tartis, tobulai įvaldyta kalba. Anot Kalbos praktikos centro direktorės, kalba ir Lietuva vienija mus. Į šias

vertybes galima žvelgti įvairiai: pro objektyvą, savo akimis, pro akinius ar lūpomis iš širdies išsakyti. Tiesa, I. Kruopienė šį reiginį pavadino tiesiog švente, subūrusia nemažai pasvališkių. „Ji neturi būti didelė, grandiozinė, bet kad būtų gera širdyje“ – akcentavo ji. Pagrindinis šventės tikslas buvo sukurti jaukią, šiltą, natūralią atmosferą, be pompastikos ar įsipareigojimų.

Lietuvą reikia atrasti savyje

Fotografijų autorius Vidas Dulkė, kreipdamasis į jo žodžiais tariant, Vilniaus pasvaliečius, kurie sudarė daugumą, padėjo jiems už atvykimą, o I. Kruopienei – už sumanymą surengti jo darbų parodą. V. Dulkė tvirtino atrandantis Lietuvą kaskart. Vis kitokią. Svarbiausia, fotografo nuomone, atrasti ją savyje. Jis įsitikinęs, kad tėvynės akcentų galima aptikti visur: ir Europoje, ir Amerikoje, ir buvusioje LDK teritorijoje, kurioje Lietuvos yra gal netgi daugiau. Turint omenyje, jog šis fotografas yra aplankęs kelias dešimtis šalių, nesunku patikėti jo žodžiais. Tačiau šiam fotografui mieliausia Lietuva. Apie ją V. Dulkė rašo taip: „Jau devintą vasarą važiuoju Lietuvos perimetru, fiksuodamas pasienio, „parubežiaus“ detales, atrasdamas tokių dalykų, kokių net neįtariau esant“. Parodoje eksponuojamos nuotraukos – tai atstiktiniai kadrai iš kelionių po Lietuvą, įrodantys, kad kiekvienas gimtinės kampelis savyje slepia kerintį grožį, matomą ne tik pro fotoaparato objektyvą.

Mūsų tarmės ypatumai

Vido Dulkės nuotr.

Šiaulių universiteto profesorė ir Kalbos praktikos centro dėstytoja Genovaitė Kačiuškienė, kilusi iš Pasvalio krašto, surengė savotišką paskaitą apie mūsų – rytų aukštaičių panevėžiškių – tarmę. Pirmiausia ji uždavė klausimą, kiek pasaulyje yra kalbų. Pasirodo, jų esti apie tris tūkstančius. Jei

įskaičiuotume tarmes, šis skaičius padvigubėtų, o jeigu įtrauktume ir genčių kalbas, jis išaugtų iki dešimties tūkstančių! Tubūt retas žino, kad lietuvių kalba užima 125 vietą iš trijų tūkstančių. Kalbai gresia išnykimas tuomet, kai ji atsiduria maždaug 600-tojoje pozicijoje. „Kol kas galime būti ramūs“, – šypteli G. Kačiuškienė.

Nors oficialiai Lietuvoje skiriamos dvi – aukštaičių ir žemaičių – tarmės, tačiau, išskaidę jas į smulkesnes, pamatytume, jog egzistuoja keturiolika tarmių. Pasvaliečių tarmė nuo kitų skiriasi dviem bruožais: kirčio atitraukimu ir žodžio galo trumpinimu. Be to, mūsų kalbą pagyvina tokie specifiniai žodžiai kaip *šašuks*, *štakinėti*, *kermenti*, *apsėdėti* ir pan. Rytų aukštaičių panevėžiškių tarmė ypatinga tuo, kad ji yra daininga, muzikali, esame linkę vartoti deminutyvus, tačiau vengiame vietininko linksnio.

Kaipgi po tokios išsamios paskaitos nešnektelėjus tarmiškai? Tai galėjome padaryti skaičiuodami iki dešimties bei dainuodami liaudies dainą „Kūmai, kūmai“. G. Kačiuškienės iniciatyva tą vakar ne viena liaudies daina skambėjo mūsų tarme. Nemažai V. Braziūno skaitytų eilėraščių taip pat buvo tarmiški. Jie sudėti į rinkinį, pavadintą „Saula prė laidos“. Kitos poezijos knygos, iš kurios poetas taip pat skaitė, pavadinimas – „Vakar yra rytoj“. Beje, jis prisipažįsta, kad geriausiai jaučiasi šnekėdamas tarmiškai. Tad ir tą vakar V. Braziūnas trumpam sau leido užmiršti bendrinę kalbą.

Vido Dulkės nuotr.

Vilniaus pasvaliečių bendrijos pirmininkas, poetas Mykolas Karčiauskas, eiles skaitė iš jauniems skaitytojams skirtos knygelės „Ukum pukum: eilėraščiai iš pernykščio sniego“ bei rinkinio „Kada parsiklausim namo“. Be to, jis pagyrė parodos autorių V. Dulkę už meistriškas fotografijas. Poetas išreiškė lūkesčius, kad pasvališkiečiai galėtų dažniau organizuoti tokius renginius, ir teigia mielai prie jų prisidėsiantis.

Nuotraukos – mokymo proceso dalis

Irenos Kruopienės nuotr.

„Lingua Lituanica“ centre lietuvių kalbos mokosi nemažai užsieniečių. I. Kruopienė pasakoja, kad mokymasis neapsiriboja vien tik vadovėlių skaitymu. Jis apima kultūros, etnokultūros dalykus, tradicijas. „Šiandien kalbėjome apie ką tik prasidėjusią Kaziuko mugę“,– šypsosi ji. Direktorė vardija, kad Kalbos praktikos centre mokosi žmonės iš beveik visų Europos šalių, Amerikos, Armėnijos, Rusijos, Baltarusijos, Gruzijos, Turkmėnistanas, Brazilijos, net Filipinų. „Kaip jie reaguoja į ant sienų kabančias Lietuvos vaizdų fotografijas“? – klausiu I. Kruopienės. Jai bene labiausiai įsiminė vienos studentės, pirmąkart pamačiusios nuotraukas, reakcija. Pastaroji tvirtino, kad jai bus sunku sukaupti dėmesį, nes norėsis tik žiūrėti ir žiūrėti į šias fotografijas. „Nuotraukas pritaikome ir mokydami – prašome kalbėti, rašyti apie jas“,– teigia užsieniečius lietuvių kalbos mokanti I. Kruopienė. Mokymuisi žaismingumo suteikia ir tai, kad vieni apibūdina, ką mato, o kiti stengiasi atspėti, apie kurią fotografiją kalbama. „Dažnai studentai nė nepajunta, kiek daug jie pasako ir išmoksta vieni iš kitų“,– taip nuotraukų teikiamą ne tik estetinę funkciją apibūdina centro direktorė.

Kalbėdama apie ateities planus, ji prisitarė, jog ketinama fotografijas keisti kas mėnesį ar pusantro. Jau gauta ir profesionalių fotografų pasiūlymų eksponuoti savo nuotraukas. I. Kruopienė dar pridūrė, jog ir V. Dulkės darbai galeriją dabins dar ne kartą. Brandinama idėja rengti temines parodas.

„Lingua Lituanica“ direktorė renginį vertina labai gerai, yra juo patenkinta, nes viskas buvo paprasta, nuoširdu, natūralu, sklandu. „Šis renginys buvo ne tam, jog pasidėtume pliusiuką, kad darbas atliktas, kaip dabar dažnai būna, o dėl to, kad į Lietuvą ir kalbą norime žvelgti pozityviai ir viltingai“,– užtikrintai sako I. Kruopienė, patikindama, jog ateityje tokių sambūrių tikrai bus.